

Gwerthusiad o rôl y Gweithiwr Anableddd Teulu yng Nghonwy: Crynodeb Gweithredol

Ebrill 2022

Dr Ceryl Teleri Davies, Prifysgol Bangor

Ariennir yn Rhannol gan
Lywodraeth Cymru
Part Funded by
Welsh Government

CRYNODEB

Er bod ein dealltwriaeth o effaith anableddau/anghenion ychwanegol cymhleth ar blant/pobl ifanc wedi datblygu dros y blynyddoedd, cyfyngedig o hyd yw'r ddealltwriaeth o'r effaith ar y teulu cyfan.

Roedd y gwerthusiad hwn yn canolbwyntio ar astudiaeth leol a gwblhawyd ar draws Conwy, a oedd yn cynnwys ffocws ar arolwg ar gyfer gweithwyr proffesiynol (n=23) a rhieni/gofalwyr (n=5) i archwilio eu hagweddau a'u barn am rôl y Gweithiwr Anabledd Teulu (GAT). Yn dilyn hyn, cynhaliwyd cyfres o gyfweiliadau lled-strwythuredig er mwyn casglu gwybodaeth fanwl gan weithwyr proffesiynol (n=23) a rhieni/gofalwyr (n=3). Nod y cyfweiliadau oedd archwilio profiadau'r cyfranogwyr o gefnogi anghenion plentyn/plant ag anabledd neu anghenion ychwanegol. Roedd hyn yn cynnwys archwilio'u barn ynghylch gweithio gyda'r GAT, gan gynnwys eu safbwyntiau ynghylch cryfderau a chyfyngiadau'r rôl hon. Canfu'r dadansoddiad nifer o bwyntiau allweddol: yn gyntaf, bod oedi cyn cael diagnosis arbenigol ar niwroddatblygiad yn cael effaith sylweddol ar y teulu cyfan, sy'n golygu bod teuluoedd yn profi effaith ymddygiadau sylweddol o bryder dros gyfnod hir; yn ail, bod yr effaith barhaus o fynd i'r afael â'r ymddygiad hwn yn achosi i deuluoedd deimlo eu bod wedi'u hallgáu'n gymdeithasol ac yn ynysig; yn drydydd, bod y teuluoedd hyn yn aml yn dioddef effaith tai gwael, tai gorlawn a thlodi; ac yn olaf, effaith gadarnhaol gyffredinol gweithio aml-asiantaeth cadarn ar ganlyniadau llesiant y teulu cyfan.

Mae'r canfyddiadau'n berthnasol i bolisi ac ymarfer, ac yn cyfrannu at faes llenyddiaeth sy'n dod i'r amlwg sy'n archwilio natur anabledd ac anghenion ychwanegol ar deuluoedd sy'n cael eu gweld yn aml fel y 'coll yn y canol'. Mae'r canfyddiadau'n awgrymu pwysigrwydd gwasanaethau ataliol i gefnogi anghenion teuluoedd â phlant ag anabledd neu anghenion ychwanegol. Un canfyddiad allweddol yw'r cytundeb digamsyniol aml-asiantaeth ac ar draws teuluoedd o ran pwysigrwydd y cyfraniad y mae rôl y GAT yn ei wneud. Mae'r canfyddiad hwn yn awgrymu y byddai unrhyw ddatblygiadau yn y dyfodol mewn perthynas ag ehangu'r rôl hon yn ychwanegiad i'w groesawu i'r gwasanaethau aml-asiantaeth sy'n cefnogi teuluoedd ar draws Conwy.

Mae tystiolaeth yn awgrymu bod anghenion plant ag anabledd yn mynd yn fwy cymhleth (rhaglen Improving Lives, 2018) ac felly mae angen gwaith arloesol i ddeall a diwallu anghenion y plant hyn a'u teuluoedd. Mae bod ag anabledd yn aml yn gyflwr gydol oes. Mae plant ag anabledd yn aml yn dioddef ystod o anfanteision o ganlyniad i sbectrwm o anghenion iechyd, datblygiad a chorfforol, ond hefyd o ganlyniad i ystod o rwystrau: gan gynnwys, agweddau negyddol ac allgáu cymdeithasol, ac mae angen mynd i'r afael â'r rhain i gyd i'w galluogi i fyw bywydau actif a llawn yn eu cymunedau. Mae agweddau cymdeithas tuag at anableddau wedi newid yn sylweddol yn y blynyddoedd diwethaf. Bellach cydnabyddir yn eang bod gan unigolion ag anabledd yr hawl i fyw'n annibynnol yn y gymuned, a chael cynnig dewisiadau ystyrlon o ran eu hanghenion iechyd, cymdeithasol a chymorth.

Gyda mwy o alw am wasanaethau i blant ag anableddau cymhleth, mae'r angen am gymorth lleol yn y gymuned i deuluoedd â phlant ag amrywiaeth o anableddau yn sylweddol. Er enghraifft, mae nifer y plant sydd angen addysg arbenigol yn Ysgol y Gogarth wedi cynyddu o 185 o ddisgyblion yn 2015 i 245 yn 2020 (Conwy PID, 2020). Mae gwasanaethau aml-asiantaeth ledled Cymru yn gweithio i fynd i'r afael ag anghenion y plant hyn er mwyn darparu ystod eang o gymorth a gwasanaethau o fewn cymunedau. Er gwaethaf hyn, mae anfanteision eang a chanlyniadau gwaeth yn cael eu cofnodi ar gyfer plant ag ystod o anableddau, gan gynnwys y plant hynny ar y sbectrwm ASD. Er hynny, cyfyngedig fu'r ymchwil yn canolbwyntio ar ddatblygu neu fesur effaith ystod eang o ofal, cymorth ac ymyriadau i ddiwallu anghenion emosiynol, corfforol a llesiant cymdeithasol y plant hyn. Yn ogystal, mae bwlch o ran yr ymchwil o'r DU, yn enwedig ymchwil o Gymru, sy'n archwilio anghenion a chanlyniadau llesiant plant ag anabledd. Hefyd cyfyngedig yw'r data a'r wybodaeth ar draws y DU o ran gwerthuso effaith gwasanaethau llesiant i hyrwyddo datblygiad ystod eang o sgiliau ar gyfer plant ag anabledd a chymorth i'w teuluoedd hefyd.

Mae llawer o wasanaethau ar draws y DU yn tueddu i ddefnyddio meini prawf meddygol a seicolegol i ddiffinio anableddau (fel yr amlinellir yn Neddf Cydraddoldeb 2010). Dros y blynyddoedd diwethaf bu symudiad mwy cyffredinol ym maes ehangach anabledd i gefnogi pob person anabl i fyw eu bywydau fel dinasyddion llawn o safbwynt presgripsiynu cymdeithasol. Mae'r ethos hwn wedi'i wreiddio ymhellach yn sgil mabwysiadu Deddf Gofal [Lloegr] 2014 a Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant [Cymru] 2014. Mae'r ffocws ar sicrhau bod unigolion sy'n derbyn cymorth gofal cymdeithasol yn cael eu galluogi i fyw'r bywyd y maent am ei fyw, gan ganolbwyntio ar 'beth sy'n bwysig' iddyn nhw a'u teuluoedd. Dylai'r cymorth a gynigir ganolbwyntio ar gynorthwyo teuluoedd i gyflawni eu canlyniadau llesiant. Diffinnir llesiant mewn ystyr eang fel llesiant corfforol, meddyliol ac emosiynol a bod â'r hawl i reoli dewisiadau unigol i fyw bywyd llawn, gan gynnwys wrth sicrhau hawliau (adran 2 (3) Deddf GCLL (Cymru) 2014). Mae llesiant yn gysyniad personol ond eang sy'n effeithio ar sawl agwedd allweddol ar fywyd bob dydd, gydag eglurder ynghylch mesur canlyniadau llesiant personol wedi'i amlinellu gyda'r cod ymarfer mewn perthynas â mesur perfformiad gwasanaethau cymdeithasol (Llywodraeth Cymru, 2015).

Nod y gwerthusiad hwn oedd archwilio effaith y GAT, rôl newydd a gynlluniwyd i hyrwyddo gwasanaethau llesiant ataliol sy'n ymateb i anghenion llesiant emosiynol, corfforol a chymdeithasol (gan gynnwys dilyniant sgiliau) plant ag anabledd trwy gyfrwng cymorth a gynigir i'w rhieni/gofalwyr. Roedd lleisiau'r teuluoedd sy'n defnyddio gwasanaethau yn

llywio'r ffordd y caiff gwasanaethau llesiant eu dylunio a'u darparu i ddiwallu anghenion o ran llesiant emosiynol, corfforol a chymdeithasol mewn modd cynyddol a seiliedig ar gryfder. Mae hyn yn cynnig cyfle unigryw i siarad am lesiant a 'beth sy'n bwysig' i'r unigolion hyn yn eu bywyd bob dydd. Nid yn unig y bydd hyn yn canolbwyntio ar wasanaethau yn y gymuned, ond bydd hefyd yn canolbwyntio ar hyrwyddo anghenion a gwasanaethau llesiant trwy gyfrwng gwasanaethau cymunedol lleol, hyrwyddo sgiliau trwy ethos Cefnogaeth Weithredol a Chefnogaeth Ymddygiad Cadarnhaol (PBS), a hyrwyddo datblygiad perthnasoedd cadarnhaol (gyda'r gymuned, gydag aelodau o'r teulu a chyfoedion a chyda sbectrwm eang o weithwyr proffesiynol ar draws y gwasanaeth aml-asiantaeth). Mae'r gwerthusiad hwn yn gyfle i archwilio effaith rôl ataliol newydd sy'n cysylltu â'r gymuned ac sy'n hyrwyddo llesiant cadarnhaol. Bydd hyn hefyd yn helpu i wreiddio ethos presgripsiynu cymdeithasol fel arf i wella gallu pobl i wneud newidiadau cadarnhaol yn eu bywydau, gan gysylltu pobl â gweithgareddau, grwpiau gwirfoddol a chymunedol a gwasanaethau cyhoeddus (Thomas et al, 2019). Nod rôl GAT yw darparu'r cyngor a'r cymorth cywir ar y cyfle cyntaf er mwyn ategu ystod o gyfleoedd i deuluoedd â phlant ag amrywiaeth o anableddau drwy ganolbwyntio ar ddatblygu eu canlyniadau a'u nodau llesiant. Mae'r ffocws ar gynyddu capasiti i gefnogi a chynyddu canlyniadau llesiant y plant hyn a'u teuluoedd. Bydd sefydlu dull mwy rhagweithiol, gan geisio adnabod y plant/teuluoedd hynny sydd mewn perygl o fynd yn 'sownd' o fewn gwasanaethau, yn gwella eu gallu i fyw mor annibynnol â phosibl ar y cyfle cyntaf.

Mae'r gwerthusiad hwn yn gyfle i fesur effaith rôl i hyrwyddo cyfleoedd i blant ag anabledd a'u teuluoedd gael mynediad i weithgareddau prif ffrwd fel y gallant fod yn aelodau actif o'u cymunedau lleol.

Y BROSES WERTHUSO

Gan ddefnyddio dull cydgynhyrchiol gyda gweithwyr proffesiynol allweddol, cynlluniwyd y gwerthusiad i ganolbwyntio ar dri chyfnod allweddol. Un o nodau allweddol dyluniad y gwerthusiad oedd tynnu ar werthoedd grymuso cadarnhaol a 'chyfranogiad gweithredol' i roi llais i gyfranogwyr ac felly mwy o bŵer i ddylanwadu ar ffurf y canfyddiadau.

Cam 1: Fel rhan o'r cam hwn, bydd lluniau gair a phroffiliau llesiant teuluol yn cael eu creu i amlinellu profiadau a 'straeon' y teuluoedd sy'n cyrchu cymorth y GAT. Bydd adolygiad bwrdd gwaith o ddogfennau allweddol o ffeiliau electronig grŵp sampl o blant yn cael ei ddadansoddi. Caiff y cyfranogwyr eu recriwtio gan ddefnyddio dull samplu bwriadus gan fod angen cael mynediad at deuluoedd a gweithwyr proffesiynol allweddol sydd â gwybodaeth a phrofiad uniongyrchol o'r cymorth a gynigir gan y GAT. Caiff y cyfranogwyr eu recriwtio trwy'r broses atgyfeirio i gael mynediad at y cymorth gan y gweithiwr hwn (hyd at lefel dirlawnder y dadansoddiad). Bydd y dadansoddiad o'r data hwn yn llywio'r themâu penodol i'w harchwilio gyda'r teuluoedd fel rhan o'r cyfweiliadau lled-strwythuredig i gael ymdeimlad o'u profiadau.

Cam 2: mewn fformat hawdd ei ddarllen ar gyfer rhieni/gofalwyr a gweithwyr proffesiynol allweddol sy'n gweithio gyda phlant ag anabledd yng Nghonwy.

Cam 3: a gaiff eu cynnal gyda rhieni/gofalwyr a gweithwyr proffesiynol allweddol i gael ymdeimlad o'u profiadau wrth weithio gyda'r GAT.

1. THEMÂU: ADOLYGIAD O FFEILIAU ACHOS

Effaith sylweddol ar les y teulu cyfan o ganlyniad i oedi gydag asesiadau niwroddatblygiad a chan arbenigwyr CAMHS;

- Sbectrwm eang a chontinwrm o anghenion wedi'u nodi ar draws y teuluoedd yn y sampl;
- Anghenion dysgu a diagnosis o anabledd dysgu;
- Problemau lleferydd ac iaith (gan gynnwys problemau cyfathrebu);
- Hwyliau isel a phryderon iechyd meddwl yn achos y plant a'r rhieni/gofalwyr (yn aml yn achos y ddau dros yr un cyfnod);
- Meddyliau am hunan-niweidio a hunanladdiad gan blentyn ag anghenion cymhleth;
- Cyflwyno ymddygiadau sylweddol ac yn aml cymhleth sy'n peri pryder. Gallai adnabod yr ymddygiadau hyn yn gynnwys helpu'r GAT i fynd i'r afael ag anghenion ymddygiadol hirdymor y plant hyn;
- Stigma, cywilydd, allgáu cymdeithasol ac ynysigrwydd cymdeithasol;
- Anghenion ariannol, yn arbennig yr angen am gymorth o ran hawliau lles mewn perthynas â phrosesau gwneud cais am fudd-daliadau e.e. Lwfans Byw i'r Anabl. Roedd effaith cyllid yn aml oherwydd tlodi yn y teulu a'r angen am offer ychwanegol yn y tŷ. Roedd hefyd yn her i rieni/gofalwyr ddod o hyd i gyflogaeth a dal gafael arni. Felly, roedd sawl ffactor a oedd yn gysylltiedig ag anabledd/anghenion ychwanegol plentyn/plant o fewn y teulu yn effeithio ar y cyllid/adnoddau a oedd ar gael i deuluoedd.
- Anghenion o ran tai mewn perthynas â thai amhriodol a gorlawn.

Mae'r amrywiaeth o ymddygiadau ac anghenion ar draws yr achosion a adolygwyd yn heriol ac yn dangos cydadwaith cymhleth rhwng dynameg unigol a chyd-destunol. Yn ogystal, mae angen i fewnbwn arbenigol fod yn gyffredinol (gwaith codi ymwybyddiaeth ac ati) a chael ei dargedu i ddiwallu anghenion unigolion. Er bod addysg yn cael ei hystyried yn ffactor mewn rhai achosion, nid oedd yn brif duedd/thema ar draws yr achosion ac, o drafod y pwnc, roedd yn cael ei ystyried yn bennaf yn ffactor amddiffynnol. Mae gwybodaeth o'r adolygiad o achosion yn rhoi rhywfaint o wybodaeth allweddol: yn gyntaf, bod oedi cyn cael diagnosis arbenigol o niwroddatblygiad yn cael effaith sylweddol ar y teulu cyfan, sy'n arwain at fod teuluoedd yn profi effaith ymddygiadau sylweddol sy'n peri pryder dros gyfnod hir; yn ail, bod effaith barhaus mynd i'r afael â'r ymddygiad hwn yn achosi i deuluoedd deimlo eu bod wedi'u hallgáu'n gymdeithasol ac yn ynysig; ac yn drydydd, bod y teuluoedd hyn yn aml yn dioddef effaith tai gwael, tai gorlawn a thlodi.

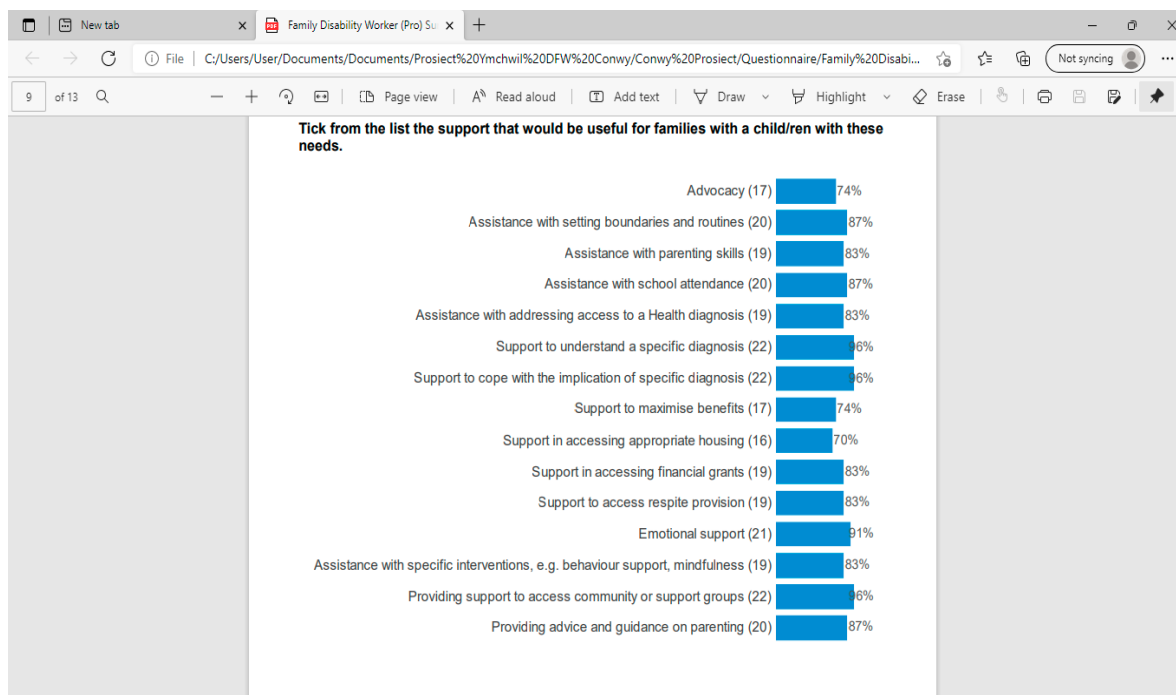
2. THEMÂU: HOLIADUR

Holiaduron Gweithwyr Proffesiynol

Yn gyffredinol, mae'r canfyddiadau'n awgrymu bod lefel dda o ddealltwriaeth o rôl a chyfrifoldebau'r rôl hon, gydag 20 o'r ymatebwyr yn nodi eu bod yn cytuno'n gryf neu'n cytuno â'r datganiad hwn. Wrth ystyried a oedd yr ymatebwyr yn teimlo bod y rôl hon yn bwysig i deuluoedd, ymatebodd 95% eu bod yn cytuno'n gryf/cytuno bod y rôl hon yn bwysig (gyda dim ond un cyfranogwr yn dewis 'ddim yn gwybod'). Mae hyn yn arwydd cryf o'r gefnogaeth aml-asiantaeth i'r rôl hon fel agwedd allweddol ar y fframwaith aml-ddisgyblaethol i gefnogi teuluoedd yng Nghonwy. Cadarnhawyd hyn gydag ymateb yr ymatebwyr yn adlewyrchu eu barn bod y rôl hon yn cyfrannu at waith aml-asiantaeth, oherwydd eto roedd 96% yn cytuno â'r datganiad hwn. Roedd cefnogaeth gadarnhaol hefyd i'r rôl hon fel rhan o'r fframwaith aml-asiantaeth, mewn modd 'ar wahân' neu benodol, gyda'r ymatebwyr yn nodi'n glir nad oedd y rôl hon yn dyblygu tasgau gweithwyr proffesiynol allweddol eraill. Unwaith eto, nododd dros 96% o'r ymatebwyr eu bod yn credu bod y rôl hon yn rhoi cymorth 'gwerthfawr' i deuluoedd, sy'n 'ddefnyddiol' ac y mae teuluoedd yn 'elwa' ohoni. At hynny, roedd cefnogaeth ddigamsyniol i agwedd allweddol ar y rôl hon, gan fod dros 96% o'r cyfranogwyr eto yn dweud bod y rôl hon yn eirioli ar ran teuluoedd sydd â phlant ag anabledd neu anghenion ychwanegol. Cafwyd ymateb cadarnhaol hefyd i'r datganiadau bod y rôl hon yn grymuso rhieni/gofalwyr ac yn cynnig ystod eang o gyfleoedd i deuluoedd â phlant ag anghenion niwroddatblygiad a/neu ychwanegol. Roedd elfen ataliol y rôl hon hefyd yn cael ei gwerthfawrogi, gyda mwyafrif yr ymatebwyr yn nodi eu bod yn cytuno'n gryf â'r datganiad hwn. Roedd yr ymatebwyr hefyd yn gadarnhaol o ran y datganiad a oedd yn archwilio a oedd y rôl hon yn gwella ansawdd bywyd teuluoedd sy'n cael y cymorth hwn.

Er mwyn ymchwilio ymhellach i'r themâu allweddol a ddaeth i'r amlwg o'r adolygiad o ffeiliau achos, roedd datganiadau allweddol yn yr holiadur yn archwilio barn y gweithwyr proffesiynol ynghylch yr anawsterau posibl y mae teuluoedd yn eu hwynebu o ran cael mynediad at dai priodol, heriau ariannol a'u profiadau o ynysigrwydd cymdeithasol, allgáu cymdeithasol, stigma a chywilydd. Roedd y dadansoddiad o'r data'n adlewyrchu bod 74% o'r ymatebwyr naill ai'n cytuno'n gryf neu'n cytuno bod y teuluoedd a oedd yn cael y cymorth hwn yn wynebu rhwystrau ariannol, gyda 22% yn dweud 'ddim yn gwybod' a 4% yn anghytuno â'r datganiad hwn (sy'n cyfateb i un ymatebwr). Daeth darlun tebyg i'r amlwg o ran y farn ynghylch y rhwystrau y mae'r teuluoedd hyn yn eu hwynebu o ran cael mynediad at dai priodol, gyda 74% eto'n cytuno'n gryf neu'n cytuno â'r datganiad hwn, tra bod 17% yn nodi 'ddim yn gwybod' a 9% yn anghytuno â'r datganiad hwn (2 ymatebwr). Roedd lefel uwch o ymatebwyr yn anghytuno bod teuluoedd sy'n cael y cymorth hwn yn wynebu stigma a chywilydd yn eu cymunedau, gan fod 30% (saith o ymatebwyr) yn anghytuno â'r datganiad hwn, tra bod dros 60% yn cytuno'n gryf neu'n cytuno â'r datganiad hwn. Ategwyd y farn hon yn y datganiad nesaf a oedd yn archwilio a oedd y teuluoedd hyn yn wynebu stigma a chywilydd gan weithwyr proffesiynol, gan mai dim ond 26% oedd naill ai'n cytuno'n gryf neu'n cytuno â'r datganiad hwn, tra bod canran uwch naill ai'n anghytuno'n gryf neu'n anghytuno (dros 60%). Roedd hyn yn cynnig arwydd cadarn bod gweithwyr proffesiynol yn ystyried bod eu rôl yn hyrwyddo cymorth cadarnhaol, gwrth-ormesol i deuluoedd â phlant ag anabledd neu anghenion ychwanegol.

Roedd cefnogaeth 100% ar draws y sampl i ddatblygu a chynnig amrywiaeth eang o ymyriadau i gefnogi anghenion y teuluoedd hyn. Mae hyn yn arwydd cadarn ar sail aml-asiantaeth bod gwasanaethau eisiau cynnig dewislen o ymyriadau llesiant i ddiwallu anghenion personol teuluoedd sy'n profi anawsterau. Gofynnwyd i'r ymatebwyr ystyried y gwasanaethau a fyddai'n ddefnyddiol i gefnogi teuluoedd, a chyflwynir crynodeb o'r canfyddiadau isod yn Ffigur 1: Rhestr o Gymorth Defnyddiol.

Pan ofynnwyd a fyddai gweithwyr proffesiynol yn elwa o gael mynediad at Becyn Cymorth Lles i gefnogi anghenion teuluoedd, roedd 83% o'r ymatebwyr yn cytuno y byddai hyn yn ddatblygiad cadarnhaol. Roedd awgrym cryf hefyd ynghylch datblygu'r rôl hon i'r dyfodol, gyda 91% o'r ymatebwyr yn cytuno bod hyn yn angenrheidiol, a dim ond 9%, sef dau ymatebwr, yn dewis 'ddim yn gwybod'.

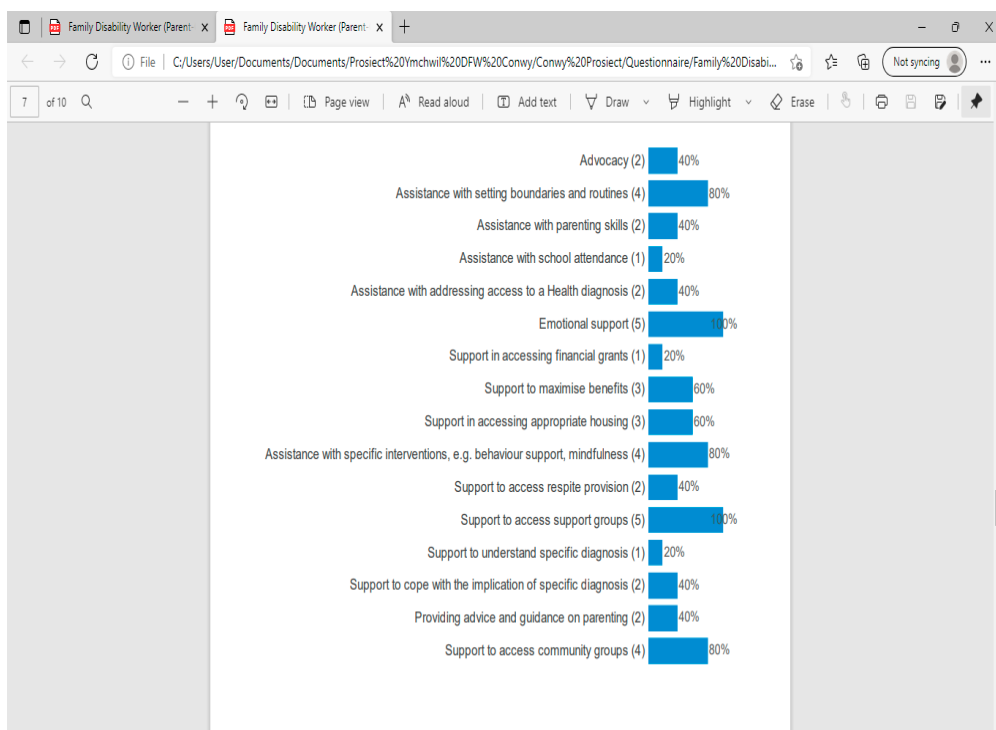
Holiadur Rhieni/Gofalwyr

Mae'r holl ymatebwyr a gwblhaodd yr holiadur yn famau yn eu 30au (ystod oedran 30-37 oed), gyda phedwar o'r ymatebwyr yn byw gyda phartner ac un yn rhiant/gofalwr sengl. Nododd pedwar o'r ymatebwyr eu bod o gefndir gwyn Prydeinig, tra nododd un ei bod o grwpiau ethnig cymysg/lluosog. Nododd un ymatebwr ei bod yn gweithio'n llawn amser, dau eu bod yn gweithio oriau rhan amser a dau eu bod yn ofalwyr amser llawn.

Roedd y datganiad cyntaf yn archwilio lefel y ddealltwriaeth o rôl y GAT. Mae'r canfyddiadau'n awgrymu lefel dda o ddealltwriaeth o'r rôl hon, gyda'r holl ymatebwyr yn cytuno'n gryf neu'n cytuno eu bod yn deall yn glir nod y rôl hon. Wrth ystyried a oedd yr ymatebwyr yn teimlo bod y rôl hon yn bwysig i'w teulu, ymatebodd 100% eu bod yn cytuno'n gryf/cytuno bod y rôl hon yn bwysig. Roedd cytundeb hefyd bod y rôl hon yn helpu teuluoedd i weithio gyda gweithwyr proffesiynol eraill, gyda'r holl ymatebwyr yn nodi bod y rôl hon wedi helpu eu teulu, wedi cynorthwyo i 'wneud eu bywyd yn well', ac wedi cynorthwyo i'w grymuso yn eu rôl rhianta/gofalu.

Er mwyn ymchwilio ymhellach i'r themâu allweddol a ddaeth i'r amlwg o'r adolygiad o ffeiliau achos, roedd datganiadau allweddol yn yr holiadur yn archwilio barn rhieni/gofalwyr ynghylch yr anawsterau posibl y mae teuluoedd yn eu hwynebu o ran cael mynediad at dai priodol, yr heriau ariannol y maent yn eu hwynebu a'u profiadau o ynysigrwydd cymdeithasol, allgáu cymdeithasol, stigma a chywilydd. Roedd y dadansoddiad o'r data yn adlewyrchu bod 80% o'r ymatebwyr naill ai'n cytuno'n gryf neu'n cytuno eu bod wedi profi rhwystrau ariannol. O'r teuluoedd hynny a lenwodd yr holiadur, nododd 40% eu bod yn profi rhwystrau o ran cael mynediad at dai priodol, a nododd 60% 'ddim yn gwybod'. Roedd cyfran uchel o'r ymatebwyr yn cytuno'n gryf neu'n cytuno (80%) eu bod wedi wynebu stigma a chywilydd o fewn eu cymunedau, gydag un ymatebwr yn nodi 'ddim yn gwybod'. Dim ond 20% o'r ymatebwyr a oedd yn teimlo eu bod wedi profi stigma a chywilydd gan weithwyr proffesiynol wrth ddefnyddio gwasanaethau, tra nododd 60% 'ddim yn gwybod' ac roedd 20% yn anghytuno'n gryf â'r datganiad hwn.

Roedd cefnogaeth gan 80% ar draws y sampl i ddatblygu a chynnig ystod eang o ymyriadau i gefnogi teuluoedd. Gofynnwyd i'r ymatebwyr ystyried y cymorth a fyddai'n ddefnyddiol i gefnogi eu teuluoedd, a chyflwynir crynodeb o'r canfyddiadau isod yn Ffigur 2: Rhestr o Gymorth Defnyddiol.

Pan ofynnwyd a fyddai teuluoedd yn elwa o gael mynediad at Becyn Cymorth Lles i gefnogi anghenion teuluoedd, roedd 80% o'r ymatebwyr yn cytuno y byddai hyn yn ddatblygiad cadarnhaol. Roedd awgrym cryf hefyd ynghylch datblygu'r rôl hon i'r dyfodol, gyda 100% o'r ymatebwyr yn cytuno bod hyn yn angenrheidiol.

3. THEMÂU: CYFWELIADAU

Datblygu rôl y GAT

Nod datblygu'r rôl benodol hon oedd ehangu'r gwasanaethau ataliol i gefnogi teuluoedd â phlant ag anableddau ac anghenion ychwanegol, yn benodol y teuluoedd hynny nad ydynt yn bodloni'r meini prawf i gael mynediad at wasanaethau gan y tîm plant ag anableddau. Fel rhan o'r gwasanaethau anabledd i blant a theuluoedd o fewn gofal cymdeithasol, fe fu rôl gwaith cymdeithasol yn canolbwyntio ar rôl ataliol aml-asiantaeth, gan weithio'n agos gydag Ysgol y Gogarth a'r Ganolfan Datblygiad Plant. Pan ddaeth y rôl hon yn wag, penderfynwyd cynnal gwerthusiad o opsiynau yn canolbwyntio ar archwilio'r angen am y rôl hon. Awgrymodd yr adolygiad hwn y dylai'r rôl ofynnol ganolbwyntio mwy ar gefnogi teuluoedd i fynd i'r afael ag anghenion allweddol mewn ffordd ymarferol e.e. anghenion o ran tai a chyllid. Canfu hefyd bod bwlch allweddol yn y ddarpariaeth yr oedd angen ei integreiddio â'r cymunedau lleol drwy'r canolfannau teulu. Roedd bwlch hefyd o ran cydlynw gwasanaethau i ddarparu cymorth, gan ddatblygu rôl, yn y bôn, a oedd yn cyfeirio ac yn gweithio i 'agor drysau' i deuluoedd at wasanaethau. Roedd y gwerthusiad hwn o opsiynau yn gyfle i 'bwyso a mesur' o ran yr anghenion lleol, gan roi ymdeimlad cyfoethog o'r broses gynllunio a lywiodd y sail resymegol i ddatblygu rôl y GAT. Roedd y nod cyffredinol yn canolbwyntio ar ddull uchelgeisiol, creadigol a seiliedig ar gryfder i ddatblygu pum ardal ddaearyddol allweddol ar draws y sir a fyddai'n cysylltu â chymorth cydgysylltu ataliol i'r teulu cyfan drwy ffrydiau gwaith y canolfannau teulu (a fyddai'n cynnwys Tîm o Amgylch y Teulu a Dechrau'n Deg). Y bwriad felly oedd cynnwys y GAT fel rôl allweddol o fewn y model ataliol hwn i gynnig cefnogaeth a chyfeirio teuluoedd i dderbyn cefnogaeth gan wasanaethau arbenigol. Mae cyfranogwr chwech yn cynnig crynodeb da o'r rôl: -

Well, I think it's very good because they are there to make sure that people are accessing the right services, that they're being supported in the right way and that person has got someone that they can go to sort out things for them. They're obviously specifically, you know, dealing with people with disabilities um because sometimes- I know sometimes people may have other things wrong with them, but they've never talked about it or they've never gone to the right professionals. So this is making sure that they're accessing the right treatments as well.

Mae'r crynodeb a gynigir ynghylch 'cael y driniaeth gywir' ac anghenion yn hanfodol i deuluoedd â phlant ag anableddau ac anghenion ychwanegol. Mae'r ffocws hefyd ar gefnogi teuluoedd mewn modd pwrpasol sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn, gan ganolbwyntio ar feithrin perthnasoedd fel yr eglurodd Cyfranogwr saith.

I think it's going [the FDW role] to be able to give them [the FDW role] more knowledge about what exactly is going on with the family, because if you've got somebody in there who is a specialist working with the family, you're going to get more knowledge and more information out that they can share and maybe process and take further, you know, to get them the help that they need, really. So ... I think they're going to be really good roles to have. It's going to be an asset, I think, to the family workers.

Amlygwyd hefyd y syniad o ddatblygu rôl y GAT fel rôl allweddol i gydlyn cymorth aml-asiantaeth, i wella a datblygu cefnogaeth gyson i deuluoedd er mwyn cynnig sicrwydd ac eiriolaeth i rieni.

For me, their role is to bring all the services together, to see what the needs of those families are and rather than having twenty million people involved, maybe to coordinate it, but obviously to get the right support at the right time for that family. To intervene, really, where needed and be a regular ... support for that family. (Participant 8).

Trafodwyd y diffiniad neu'r cysyniad o anabledd ac anghenion ychwanegol gyda phob cyfranogwr. Cafodd yr heriau o sefydlu diffiniad clir neu yn wir ddiagnosis eu crynhoi'n glir gan Gyfranogwr 2: -

A disability is a nuanced kind of, process that we often discuss within early years services is that transition between the term global developmental delay or developmental delay and learning disability and when do we start having conversations around a child having a learning disability as opposed to them being identified as having developmental delay in their early years, the first five years of life. But I guess in terms of defining disability is you know, in relation to their chronological age and their peers of the same age that they are not perhaps at the level that would typically be expected in the different developmental domains. Also having significant difficulties with developing independent living skills. So you know, the daily, kind of, adaptive functioning skills that we need to be able to live our lives independently, and that kind of, develops and changes over time. So obviously with very young children they're much more reliant on their caregivers and those people around them to provide that support, but as they get older from a typical developmental trajectory children and young people would be developing some of those skills more independently but those with disabilities may follow a different trajectory....having additional needs is those children that need those additional support in order to be able to access the community, the services, activities, daily life in the- you know, in as close a way as possible as their typically developing peers. And they may need support to do that. So whether that's education, you know, community use, extracurricular activities those sorts of things. The children and young people who, kind of, fall between the cracks of services, so they don't have necessarily a mental health difficulty that is considered severe enough for CAMHS, they don't have a diagnosis of a learning disability.

Roedd y crynodeb o'r plant penodol hyn fel y rhai sydd i bob pwrpas yn 'syrthio drwy'r rhwyd' yn thema gyson drwy'r cyfweiliadau. Teimlwyd hefyd bod y GAT yn cyd-fynd ag egwyddorion allweddol fframwaith polisi cymdeithasol Cymru, yn enwedig Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant [Cymru] 2014 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol [Cymru] 2015. Amlygwyd hefyd y dylai'r gwaith o ddatblygu gwasanaethau gyd-fynd â'r diffiniad o Anabledd a amlinellir yn Neddf Cydraddoldeb 2010¹.

1 Mae'r Ddeddf yn diffinio person anabl fel person ag anabledd. Mae gan berson anabledd at ddibenion y Ddeddf os oes ganddo neu ganddi nam corfforol neu feddyliol a bod y nam yn cael effaith andwyol sylweddol a hirdymor ar ei allu neu ei gallu i gyflawni gweithgareddau arferol o ddydd i ddydd (A6(1)).

Un o'r anghenion allweddol a amlygwyd fel thema gyson wrth drafod y diffiniad o anabledd oedd y gofyniad i gynnig cefnogaeth i rieni/gofalwyr i reoli ymddygiad. Roedd cytundeb cyffredinol hefyd bod angen i wasanaethau symud oddi wrth y model meddygol o anabledd, er mwyn sicrhau ffocws ar anghenion cymdeithasol ac anghenion ychwanegol trwy ymagwedd yn canolbwyntio ar les a phresgripsiynu cymdeithasol.

Dangosodd y drafodaeth ar draws asiantaethau fod angen datblygu rôl GAT a oedd yn hyblyg i anghenion y teulu. O ganlyniad, gwnaed penderfyniad ymwybodol i osgoi sefydlu meini prawf llym neu 'swyddogol' i gael mynediad at gymorth. Roedd hyn yn sicrhau mai ffocws y rôl o hyd oedd cynnig cymorth rhianta ac emosiynol, yn canolbwyntio ar wrando gweithredol ac ar archwilio 'beth sy'n bwysig' i bob teulu i sefydlu nodau llesiant yn canolbwyntio ar ganlyniadau. Nod cymorth hyblyg hefyd oedd gwella'r rôl ataliol ar y cam cynharaf posibl, er mwyn cysylltu teuluoedd yn ôl yr angen â gwasanaethau arbenigol er mwyn osgoi'r angen am gymorth hirdymor. Yn ogystal, disgrifiwyd y GAT hefyd fel adnodd cymunedol yn canolbwyntio ar gysylltu teuluoedd ag adnoddau cymunedol a gwaith grŵp lleol ar ymyrraeth. Felly, disgrifiwyd y rôl fel rôl tair haen yn canolbwyntio ar y canlynol:

Haen 1: Galluogi a chyfeirio person-ganolog ar gyfer y teulu cyfan;

Haen 2: Eiriolwr grymuso a gwrando gweithredol i fynd i'r afael â heriau wrth gael mynediad at wasanaethau arbenigol;

Haen 3: Cynnig a darparu ymyriadau wedi'u teilwra.

Lles, proffil anghenion a gwaith aml-asiantaeth

Mae diffiniad o lesiant yn cael ei amlygu fel un o egwyddorion allweddol Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant [Cymru] 2014². Roedd y drafodaeth ar lesiant, atal ac arfer seiliedig ar gryfderau yn thema allweddol ar draws y cyfweiliadau, a rhoddir crynodeb cysyniadol yn y model isod, Ffigur 3:

2 Dyletswydd Llesiant mae [Adran 5 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014](#) yn ei gwneud yn ofynnol i bersonau sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf hyrwyddo Llesiant pobl y mae arnynt angen gofal a chymorth, a Llesiant gofalwyr y mae arnynt angen cymorth. Mae'r ddyletswydd Llesiant gyffredinol hon yn berthnasol i bob person a chorff sy'n arfer swyddogaethau o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014, gan gynnwys Gweinidogion Cymru, awdurdodau lleol, Byrddau Iechyd Lleol ac asiantaethau statudol eraill.

Mae [adran 2 o Ddeddf 2014](#) yn diffinio "llesiant", o ran person, fel lesiant mewn perthynas ag unrhyw un o'r canlynol—

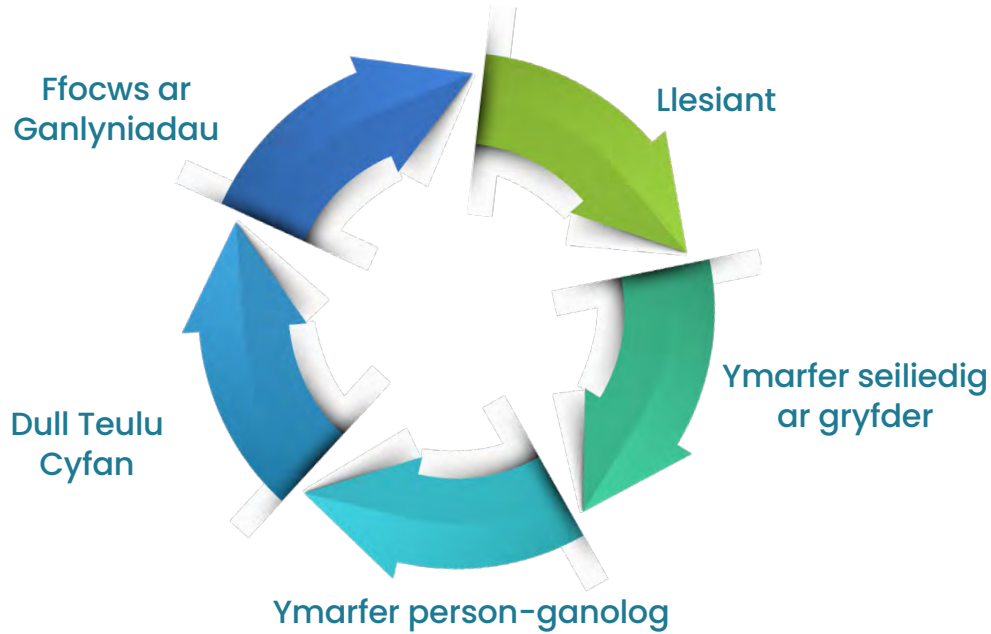
- (a) iechyd corfforol, iechyd meddwl a llesiant emosiynol;
- (b) amddiffyn rhag camdriniaeth ac esgeulustod;
- (c) addysg, hyfforddiant a gweithgareddau hamdden;
- (d) perthnasau domestig, teuluol a phersonol;
- (e) cyfraniad a wneir at y gymdeithas;
- (f) sicrhau hawliau a hawlogaethau;
- (g) llesiant cymdeithasol ac economaidd;
- (h) addasrwydd llety preswyl.

O ran plentyn, mae "llesiant" hefyd yn cynnwys—

- (a) datblygiad corfforol, deallusol, emosiynol, cymdeithasol ac ymddygiadol;
- (b) "lles" fel y diffinir y term cyfatebol "welfare" at ddibenion [Deddf Plant 1989](#).

O ran oedolyn, mae "llesiant" hefyd yn cynnwys—

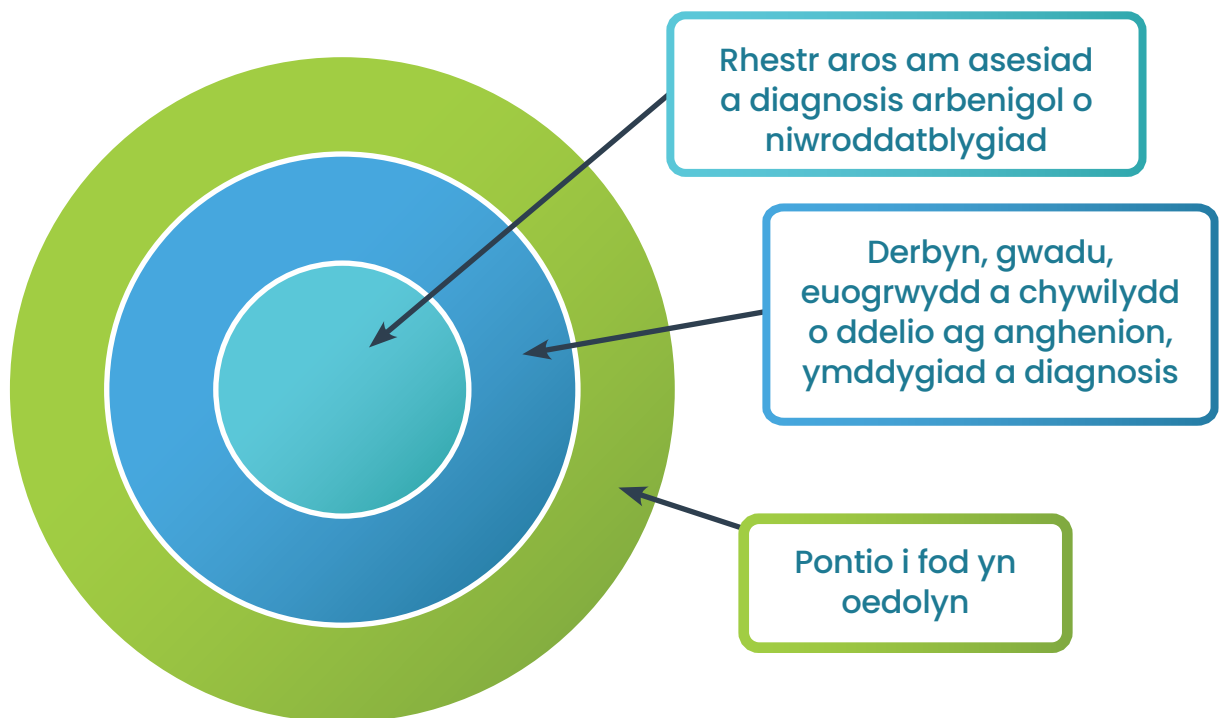
- (a) rheolaeth ar fywyd bob dydd;
- (b) cymryd rhan mewn gwaith.

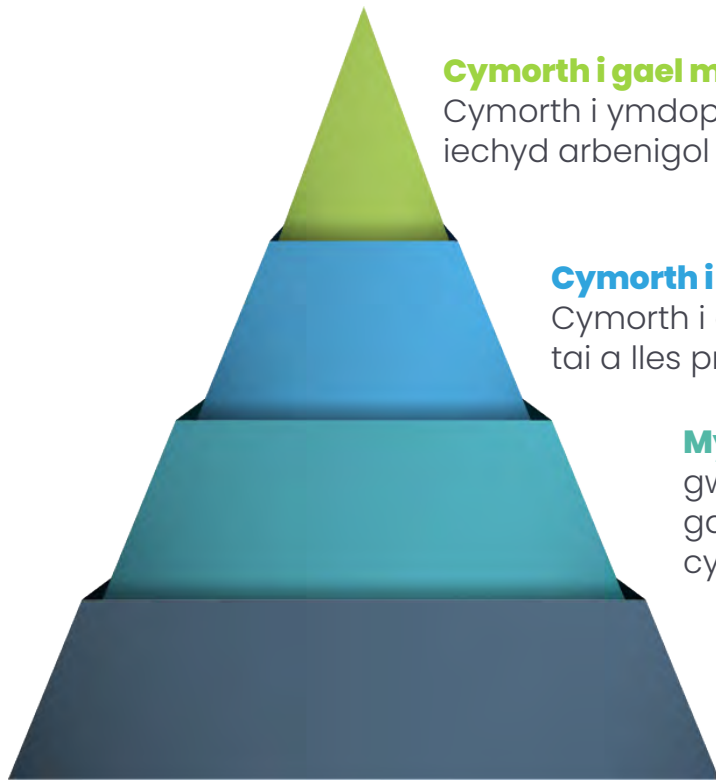
Roedd ymdeimlad cryf hefyd bod yr arfau asesu presennol y mae'r GAT yn eu defnyddio, yn benodol yr Offeryn Llesiant Teuluol, yn helpu i annog sgwrs gydweithredol gyda'r teulu cyfan i deilwra'r cynllun cymorth i'w hanghenion mewn modd ystyryth a phwrpasol. Amlygodd sawl cyfranogwr bwysigrwydd cynnal y dull hwn, sy'n cael ei grynhoi'n glir gan Gyfranogwr 19.

I think the interventions or the support they give families I hope they'd be a bit less bureaucratic in a way, maybe. You know, cos as soon as we have cases open, families- some of the families we work with, they can be quite non-engaging at times. And we have our statutory guidance to follow, and we have to review the cases. So maybe that approach helps some families more... But yeah, it'd be nice to see that there'd be more choice with that route [FDW route].

Datgelodd adolygiad manwl o'r cyfweiliadau ddealltwriaeth gyson o anghenion y teulu ar sail aml-asiantaeth. Roedd yr anghenion amrywiol ac yn aml cymhleth hyn yn cael eu disgrifio fel rhai oedd yn ymwneud â thri chylch allweddol o ddigwyddiadau, gweler Ffigur 4:

Roedd y cylch hwn o ddigwyddiadau yn aml yn arwain at fod angen cymorth ac arweiniad ar rieni/gofalwyr, gweler Ffigur 5: Pyramid cymorth rhieni/gofalwyr

Cymorth i gael mynediad at wasanaethau arbenigol:

Cymorth i ymdopi â rhestr aros hir i gael asesiadau iechyd arbenigol

Cymorth i wneud y gorau o hawliau:

Cymorth i gael mynediad at fudd-daliadau tai a lles priodol

Mynediad i'r gymuned: Cymorth i gael gwared ar stigma, cywilydd a rhwystrau i gael mynediad at wasanaethau a chymorth cymunedol: i osgoi unigrwydd ac ynysigrwydd

Cymorth gyda thasgau 'Bob dydd': Cymorth gyda siopa, rheoli arian a dod yn annibynnol

Crybwyllodd sawl cyfranogwr deimladau sylweddol o stigma, cywilydd ac euogrwydd yr oedd rhieni/gofalwyr yn eu teimlo wrth fynd i'r afael ag anghenion ac ymddygiad eu plentyn. Mae Cyfranogwr tri yn amlinellu'r her hon yn glir i rieni/gofalwyr.

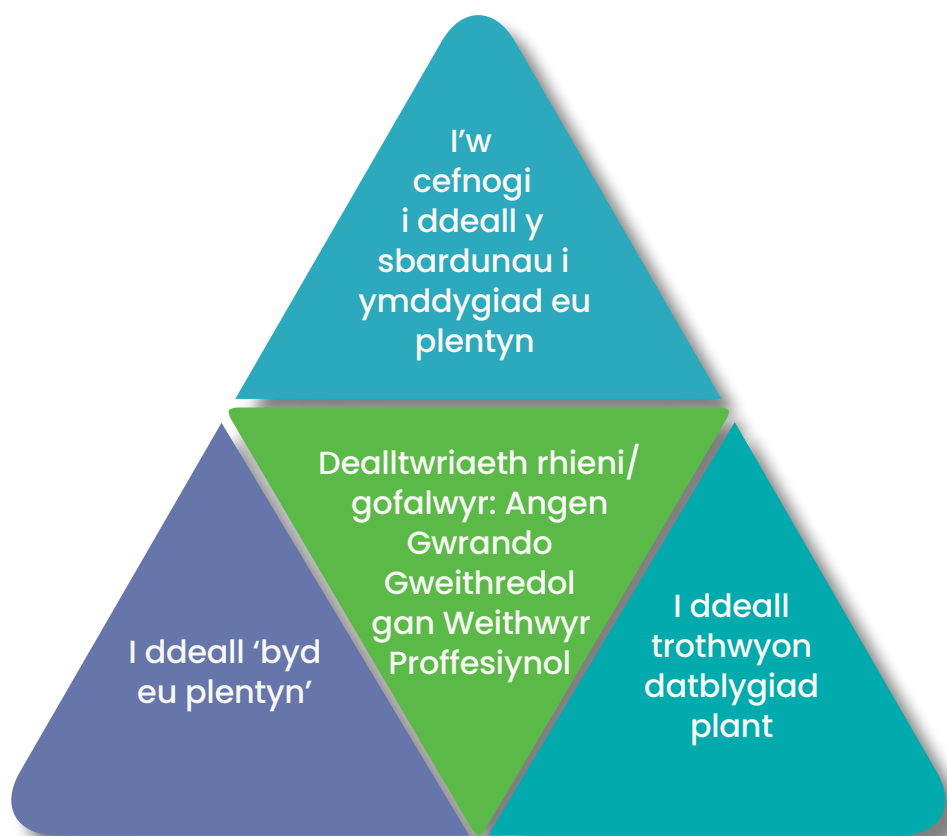
....there's a lot of shame around it or they go the other way and they're in denial, you know. So it works both, you know, some that don't want to leave the house with him because he causes a scene and she can't cope with him in public and he'll have a meltdown and she doesn't know, sort of, how to cope with that. But then I've others don't want to admit that there's anything wrong despite them, you know, being given a diagnosis. So yeah, complete opposite ends of the scale.

Amlygodd gweithwyr proffesiynol hefyd yr angen i'r holl asesiadau ac ymyriadau a gynigir ar sail aml-asiantaeth ddeillio o ddealltwriaeth o drawma, yn enwedig oherwydd y berthynas agos rhwng effaith trawma, anghenion niwroddatblygiad a datblygiad yr ymennydd. Yn ddealladwy, mae hefyd yn broses faith i ddod i ddeall natur gynnil yn aml sbectrwm eang o anghenion sy'n aml yn sail i ymddygiadau plentyn, fel yr amlinellwyd gan Gyfranogwr 15.

So for example, I have a child at the moment that I've got extreme concerns about their social and communication needs, but I know that there's a lot more to it than that. But we're in the first foothills of working out what's going on, when there's often a watching and seeing and then, you know. So it's a lengthy process, isn't it. You know, you've got so much social disadvantage, poverty, housing issues, domestic violence, all of those factors, those ACEs if you like, and their own early- the parenting life experiences informing all of that...

Roedd y dystiolaeth a gasglwyd drwy'r cyfweiliadau yn nodi anghenion cyson a llethol yn aml ar draws carfan gymhleth o deuluoedd sy'n cael trafferth wirioneddol gydag ymddygiad eu plant. Felly mae yna garfan o deuluoedd sy'n cael trafferth wirioneddol

i reoli ymddygiad plant, ac sy'n aml yn y sefyllfa o fod ar y rhestr aros ar gyfer CAMHS a gwasanaethau niwroddatblygiad. Disgrifiwyd rhieni/gofalwyr fel rhai oedd angen dealltwriaeth a grynhoir yn Ffigur 6, Pyramid dealltwriaeth rhieni/gofalwyr:

Roedd yn amlwg bod teuluoedd sy'n cael cymorth gan y GAT yn aml yn cael trafferth rheoli ymddygiad ac yn aml yn ansicr ynghylch sut mae ymddygiad eu plentyn yn cyd-fynd â lefelau datblygiadol normadol plant. Mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod ar rieni/gofalwyr yn aml angen cyngor ynghylch rheoli senarios dydd-i-ddydd, boed hynny amser bwyd, amser gwely, wrth gael mynediad i'r gymuned.

Mae angen gwaith atal, ymyriadau cynnar a gwaith aml-asiantaeth i gefnogi'r ystod eang o broblemau a nodwyd, gan gynnwys cyflyrau cymhleth sy'n cyd-ddigwydd. Mae rôl allweddol y GAT fel rhan o'r tîm aml-broffesiynol hwn yn cael ei chrynhof'n effeithiol gan Gyfranogwr 25:

You know, I just think that they're the go-to person, especially when we're trying to make sure that the child's needs are being met or if we've got any worries about whether the child's needs are being met. I just feel like they potentially are gonna be you know, the most important person to pull all of us individual people together.

Un o'r themâu amlycaf ar draws y data oedd y 'bont' bosibl y gallai'r GAT ei hadeiladu rhwng rhieni/gofalwyr a gwasanaethau, a bod gan y 'bont' hon y potensial i adeiladu ac ehangu llwybr ar draws yr holl wasanaethau. Disgrifiwyd y profiad o gydweithio â'r GAT a gwasanaethau eraill fel un "pleserus" (Cyfranogwr 23) ac yn "cynnig cyfraniad enfawr i deuluoedd o'u safbwynt nhw" (Cyfranogwr 25).

Prif gryfderau rôl y GAT

Gofynnwyd i bob cyfranogwr ystyried cryfderau a chyfyngiadau rôl y GAT, a thrafodir cryfderau allweddol y rôl yn yr adran hon. Amlygwyd mai cryfder allweddol cyffredinol y rôl oedd y potensial i weithredu fel rôl allweddol yn cefnogi ar draws cymunedau

lleol mewn gwahanol ardaloedd o Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy. Felly, y cyfuniad o integreiddio cymunedol ac amlygrwydd drwy'r cyswllt cadarn a'r manteision o fod yn rhan o'r canolfannau teulu sefydledig. Amlygir y 'gwerth ychwanegol' a ddarperir gan y rôl gan Gyfranogwr 2:

Having worked very closely alongside one of the family disability support workers, just the additional- you know, the added value that they've been able to provide to supporting particularly some of the really complex families that we've worked with has been absolutely invaluable.

Disgrifir rôl y GAT fel un sy'n gwella gweithio'n amlddisgyblaethol, sy'n gwella ymgysylltiad â theuluoedd. Mae hyn yn hanfodol wrth ystyried y farn a gynigir gan Gyfranogwr 2:

All of a sudden families find themselves being open to a whole range of different professionals, so that can be speech and language therapy, nursing, clinical psychology you know, education, you know, and they may have, kind of, support from third sector agencies as well or, like, family workers. And actually it can be quite frustrating for families to tell their story again and again, and also it can be frustrating if they- if it's clear that services aren't communicating with each other, and that joint up care isn't happening. So that's something that has worked really well in the way that we've been able to kind of, just share information, you know, with the consent of the family, they're very happy for us to communicate, and kind of provide that holistic level of care. And something that I found particularly ... helpful and valuable with working with the family disability worker.

Gwnaeth Cyfranogwr 2 hefyd gysylltiadau â hierarchaeth anghenion Maslow, gan gyfeirio at ddechrau'r daith i deuluoedd wrth geisio gwella lles a diogelwch eu teulu. Roedd y daith hon yn aml yn dechrau gyda'r angen i lywio llwybrau gwasanaeth, gan gynnwys yr angen i lenwi ffurflenni a gwaith papur diddiwedd. Roedd yr holl anghenion ar draws yr hierarchaeth yn effeithio neu'n cysylltu â'i gilydd mewn ffordd sy'n gallu hwyluso neu lesteirio cynnydd effeithiol a newid i deuluoedd. Roedd gweithwyr proffesiynol a oedd wedi gweithio'n agos gyda'r ddau unigolyn sy'n ymgymryd ar hyn o bryd â swydd y GAT yn eu disgrifio fel datrysyr problemau a dylanwadwyr rhagweithiol ac effeithiol. Disgrifiwyd y rôl hon o ddylanwadu fel un o fynd ymlaen gyda phethau a bod yn wybodus ynghylch beth sydd ar gael yn yr ardal leol. Crynhowyd hyn fel agwedd sy'n canolbwyntio ar y canlynol:

I can make a referral to this service or we can- you know, we've got this going on in the family centre, we've got this group, got that, is just second to none. And you know, and that knowledge that the family disability worker holds is just so vital to families kind of, day to day well-being and whereas in health we're probably not as good at that as the family centres are. (Participant 2)

Disgrifiwyd canlyniad y gwasanaeth GAT newydd hwn fel rhywbeth a oedd yn cynnig sicrwydd i weithwyr proffesiynol, yn enwedig yn sgil eu gwybodaeth gynyddol am yr ardal leol ac anghenion y teuluoedd yn yr ardal. Roedd hyn yn ategu rôl gweithwyr eraill a'r tîm amlddisgyblaethol yn ei gyfarwydd. Er gwaethaf cryfderau allweddol y rôl, amlygodd gweithwyr proffesiynol yr arwahanrwydd cymdeithasol a'r stigma cynyddol a deimlir gan deuluoedd â phlant ag anableddau ac anghenion ychwanegol. Fodd bynnag, disgrifiwyd y strategaethau a gynigir gan y GAT fel rhai dylanwadol

ac effeithiol, sy'n cynorthwyo rhieni/gofalwyr i gefnogi ymddygiad eu plentyn yn y gymuned. O ran gwerthoedd ac ar y lefel hiwmanistig, amlinellodd gweithwyr proffesiynol yr effaith ar rieni/gofalwyr o gael diagnosis sy'n newid bywyd eu plentyn. Rhannodd Cyfranogwr 20 y pryder bod rhieni/gofalwyr yn teimlo'r stigma, sy'n achosi iddynt fod yn wylidwrus o'r farn draddodiadol neu ystrydebol o wasanaethau cymdeithasol. O ganlyniad, amlygodd sawl un o'r cyfranogwyr fod y canolfannau teuluol yn haws mynd atynt ac yn cynnig "dull rhagweithiol, person-ganolog a seiliedig ar werthoedd" (Cyfranogwr 4), "meddwl y tu allan i'r bocs" (Cyfranogwr 5) a "grymuso rhieni i gymryd yr awenau" (Cyfranogwr 25).

Prif gyfyngiadau rôl y GAT

Er gwaethaf y cryfderau allweddol a amlygwyd ynghylch potensial y rôl, roedd yr angen i feithrin capasiti a hyrwyddo'r rôl ar draws gwasanaethau yng Nghonwy yn cael ei weld fel cam allweddol ymlaen. Fel rhan o'r gwaith hyrwyddo hwn yn y dyfodol, mae'r angen i reoli disgwyliadau yn allweddol, yn enwedig o ran natur anarbenigol y rôl hon. Roedd nifer o'r cyfranogwyr yn cwestiynu a oedd angen ystyried teitl y rôl ymhellach er mwyn osgoi'r label 'anabledd'. Yr angen i ddefnyddio iaith sy'n seiliedig ar gryfder a chanolbwyntio ar ddathlu niwroamrywiaeth. Mae hefyd angen datblygu teuluoedd i fod yn fwy 'meddwl agored' wrth gyrchu gwasanaethau, i osgoi agweddau negyddol gan deuluoedd a sicrhau bod rhwystrau i gyrchu gwasanaethau yn cael eu deall o'r cychwyn cyntaf (Cyfranogwyr 17 a 20).

Fel rhan o'r drafodaeth, amlygwyd rhwystrau allweddol a wynebwr gan deuluoedd nad ydynt yn uniongyrchol gysylltiedig â rôl y GAT. Mae'r rhain yn cynnwys mynediad at daliadau uniongyrchol, diffyg lleoedd seibiant a'r bwlch allweddol yn y farchnad o ddarparwyr sydd wedi'u cofrestru i weithio'n uniongyrchol gyda phlant a phobl ifanc.

Datblygiadau i'r Dyfodol

Roedd agwedd allweddol o'r cyfweiliad yn archwilio gyda'r cyfranogwyr eu barn ynghylch datblygiadau posibl ar gyfer rôl y GAT i'r dyfodol. Y farn gyffredinol oedd mai'r canolfannau teulu oedd y lleoliad gorau ar gyfer rôl y GAT, gan weithio ar draws Conwy gyda chyswllt cymunedol cadarn i bob ardal. Teimlwyd hefyd bod gan y canolfannau teulu systemau ac ymyriadau cadarn, sydd mewn lle da ar gyfer datblygiadau pellach. Yng ngoleuni hyn, roedd y cam cynyddol nesaf ar gyfer datblygu yn canolbwyntio ar wreiddio'r GAT fel rhan allweddol o waith y ganolfan deulu er mwyn sefydlu trefniadau partneriaeth cadarn gyda'r timau gwaith cymdeithasol anabledd. Ffocws y gwaith partneriaeth neu'r rhyngwyneb hwn fyddai cryfhau'r trefniadau 'cam i fyny' a 'cam i lawr' ar gyfer teuluoedd sy'n cael cymorth.

Cynigiwyd syniadau creadigol ynghylch datblygu dewislen o ymyriadau, a all lywio cynnwys y Pecyn Cymorth a fydd yn cael ei lunio fel un o brif allbynnau'r prosiect hwn. Er enghraifft, datblygu grwpiau cymorth cyfoedion rhieni/gofalwyr i deuluoedd â phlant ag anableddau ac anghenion ychwanegol.

Crynhodd Cyfranogwr 2 botensial y rôl i ddatblygu ymhellach y berthynas gydweithio gadarnhaol â chydweithwyr ieuchyd:

You know, when the questionnaires were circulated, I thought, this is important, I must feed-back on this, because I know from a pragmatic perspective, obviously these-often these roles are funded and then if they're not protected, they're not

funded any more, you know. It would be a great shame if these roles were to disappear. I think they really enhance our core services from a health perspective. I think the joint working up til now has been really good. I think the quality of the service that I've certainly observed the family centre disability workers to provide is excellent. And I would be highly supportive of those roles being continued.

Archwiliodd Cyfranogwr 20 ymhellach yr ystyriaethau o ran parhad a datblygiad y rôl:

I think there's definitely a place for this role and for it to develop into a bigger network of family workers to support. I think definitely one family worker for each family centre is the way forward. But yeah, there have been some good outcomes and lots of positive feedback.

Rhannwyd y farn gyson bod y potensial i ddatblygu'r rôl hon yn gadarnhaol, gan gynnwys y cyswllt posibl ar draws y pum canolfan deulu sydd wedi'u lleoli ar draws Conwy. Fel rhan o'r cyfweiliad, gofynnwyd i bob cyfranogwr ymateb ynghylch eu datrysiaid 'ffon hud' o ran datblygu cymorth a gwasanaethau i ddiwallu anghenion teuluoedd gyda phlant ag anableddau neu anghenion ychwanegol.

Effaith COVID- 19

Gan fod yr ymchwil hon wedi'i chwblhau yn ystod cyfnod pandemig byd-eang COVID-19, gan gynnwys cyfnodau clo cenedlaethol y DU, roedd hyn yn faterion a godwyd gan gyfranogwyr. Y themâu cyffredinol a rannwyd oedd bod COVID wedi effeithio'n sylweddol ar lesiant cyffredinol teuluoedd sy'n defnyddio gwasanaethau. Roedd teuluoedd yn adrodd eu bod yn teimlo'n fwyfwy ynysig yn gymdeithasol, gyda phryderon cynyddol yn cael eu hadrodd. Roedd llai o gyswllt wyneb yn wyneb â theuluoedd a chau ysgolion wedi arwain at gysylltiad cyfyngedig gan blant â'u cyfoedion.

Addasodd y GAT eu rôl i weithio trwy lwyfannau rhithwir a thrwy gadw cysylltiad yn rheolaidd trwy alwadau ffôn. Er gwaethaf hyn, dywedwyd nad oedd dim i gymryd lle rhyngweithio wyneb yn wyneb, yn enwedig o ran cael cymorth. Ond mae hynny'n rhywbeth, yn amlwg, nad oedd help amdano trwy'r pandemig. Amlygodd un cyfranogwr y pryder hwn:

Because a lot of services, you know, have unfortunately stopped, or they're not operating as usual. And, you know, yeah they're doing their best to operate over Zoom and Skype and Teams, but it's not- I think for a lot of families it's not the same. (Participant 3).

Codwyd pryderon hefyd ynghylch yr effaith ar ddarpariaeth gwasanaethau yn y dyfodol yn sgil y cynnydd yn y rhestrau aros, fel y nodir isod:

I think really it's just- the waiting list is so long, isn't it. You mean it's two years to go to CAMHS isn't it, for your autism service. So you imagine if you've got all these problems and you've got to wait two years to have an assessment. So I'd say the services, without Covid. I mean Covid has added to it. (Participant 6).

Trafodwyd COVID fel rhwystr i ddatblygu cwmpas llawn y gwasanaeth GAT yn ystod COVID, yn enwedig gan na allai'r cynllun gwreiddiol fod wedi cael ei gyflawni yn ystod y cyfnod hwn. Fodd bynnag, cydnabuwyd ar draws y grŵp sampl bod y gwasanaeth wedi bod yn hyblyg ac yn barod i addasu wrth i reolau a rheoliadau COVID gael eu newid. Roedd y lefel hon o hyblygrwydd yn cael ei pharchu a'i gwerthfawrogi gan weithwyr proffesiynol eraill a rhieni/gofalwyr.

Barn Rhieni/Gofalwyr

Bu nifer o rieni/gofalwyr mewn cysylltiad â mi drwy e-bost a thros y ffôn yn ystod datblygiad cydgynhyrchiol y prosiect hwn. Roedd y teuluoedd a oedd wedi defnyddio gwasanaethau a chael cymorth gan y ddau weithiwr GAT yn ddigamsyniol gadarnhaol ynghylch effaith y gwasanaeth newydd hwn. Siaradodd rhai o'r teuluoedd am gymorth ymarferol neu ariannol:

She [FDW] told me about family funding which I didn't even know about, she helped me get some of that so that we could buy a bed for my youngest who's a lot more severe. She's just been bloody fantastic. Honestly, literally I've actually cried after having phone calls with her, because I just think, Where was she? How did I not- How did I even manage without her? And not just because she got me the family support funding, just her advice. She spoke to school for me in regards to my daughter, and my eldest daughter, and she's just backed me. It's just like I had somebody on my side. (Cyfranogwr 13).

Mae Cyfranogwr 13 yn disgrifio effaith y cymorth ar y cychwyn mewn perthynas â materion ariannol, ond a ehangodd wedyn i gynnis cymorth ac eiriolaeth a oedd yn cryfhau ei pherthynas ag asiantaethau eraill. Mae'r disgrifiad hwn yn cyd-fynd â'r adborth proffesiynol ynghylch pwysigrwydd y rôl hon i hybu cyfranogiad gweithredol rhieni/gofalwyr.

Mae Cyfranogwr 13 yn tynnu sylw at effaith gynyddol COVID ar ei theulu a chael diagnosis i'w dau blentyn, a oedd wedi'i ohirio:

We were told it was an eighteen-months waiting list for the neurodevelopmental team to get involved and start with the assessments. Then obviously Covid happened....we didn't start until, oh god ... July maybe. And then obviously we've had lockdown after lockdown, so it's very difficult. They weren't allowed to go into school, so it was really delayed.

Gydag effaith sylweddol cyfres o gyfnodau clo COVID cenedlaethol ar lesiant y teulu cyfan:

And then lockdown's been very difficult cos I've been on my own, my partner's off to work. It's a very tense time, very very tense, especially this last lockdown.

Ac effaith diffyg cyswllt wyneb-yn-wyneb â gwasanaethau, gyda theimladau o arwahanrwydd a stigma wedi'u hamlygu'n glir:

It's been very difficult not having face-to-face, not having proper actual appointments, just everything on the phone. I don't know why that would mean more if I had to go face-to-face, I don't know. I think maybe you just get a bit more, I don't want to say recognition, but you just get a bit more understanding if you were there and you can relay it properly rather than sounding like some anxious over-the-top, overbearing parent on the phone.

Hefyd, amlygwyd budd cyfathrebu effeithiol, hyd yn oed yn ystod cyfnodau clo:

Communication with the FDW is fabulous, this is a really important role which has really helped our family (Cyfranogwr 22).

Gyda phwysigrwydd cael y cyfranogiad gweithredol hwnnw, y cymorth a'r grymuso hwnnw, a ddisgrifiwyd fel y'i cynigir gan y GAT:

Look you've done a fabulous job, don't put yourself down, you can do this, you will do this, you just need to know in your own mind that you will do this... (Gyfranogwr 22)

Crynhodd rhieni/gofalwyr hefyd yr hyn yr oeddent ei eisiau gan wasanaethau, sy'n cael ei ddisgrifio'n glir gan Gyfranogwr 13:

I don't like to think that I'm better than anybody else, because I'm not just because my children are different, and I don't expect to be treated like, Oh you'll get everything because [name of child] has got a disability. I don't want them to be treated differently. I just want to be acknowledged that they might need extra support. I just want to have an easy life for the kids. But it's not nice having to feel like you're fighting to just have an everyday life, really.

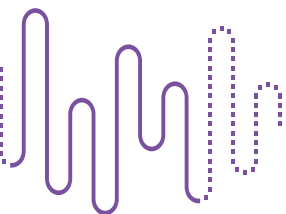
Amlygwyd hefyd yr angen am y gwasanaeth a'r bwloch blaenorol yn y gwasanaeth:

The FDW has really helped me at a point where I was just feeling a bit alone and defeated... It just feels like you're never getting anywhere, you feel like you're failing, you know. So this role, oh my god, yes I wouldn't lie, I do wish to god it had been there like, two years ago, really do. Cos who knows what the outcome might be now if- It might be much different, even more. If I could have a magic wand, I would have Vicky two years ago. I would have that person two years ago. (Cyfranogwr 13).

Gydag awgrymiadau clir ar sut y dylid datblygu'r GAT yn y dyfodol i fynd i'r afael â'r galw am wasanaeth ac anghenion cynyddol:

Definitely, I think it needs expanding. I mean, I don't know how many people [name of FDW] deals with. But I guess with the amount of disabled people, disa- disability, whether it's disability, whether it's autism or whatever the situation is, there are so many people out there, and I think until you are in the situation, you don't realise, actually, how common it is. I don't think two people in the area is enough. (Cyfranogwr 22).

CRYNODEB A CHASGLIAD

Gwerthusiad o rôl y GAT, gyda ffocws ar waith ataliol i wella llesiant teuluoedd sydd â phlentyn/plant ag anabledd yng Nghonwy (sy'n cael gwasanaethau gan y GAT).

1. Beth yw natur anghenion emosiynol, corfforol, cymdeithasol a llesiant y plant sydd ag anabledd yng Nghonwy sy'n cael cymorth gan y GAT?

Mae proffil anghenion teuluoedd sy'n defnyddio gwasanaethau wedi'i amlygu'n glir ar draws y data, o'r wybodaeth a amlinellwyd yn yr adolygiad o ffeiliau achos i'r profiadau a rannodd gweithwyr proffesiynol a rhieni/gofalwyr. Yn gyffredinol, mae'r anghenion yn gymhleth, yn aml yn gudd ac yn aml yn gofyn am ymyriad ataliol ac ymyriad wedi'i dargedu. Y teuluoedd hyn yw'r 'coll yn y canol', heb fod yn ffitio'r meini prawf cymhwyso ar gyfer gwasanaethau arbenigol. Mae angen ymateb aml-asiantaeth cryf ar gyfer yr anghenion sy'n eu cyflwyno eu hunain, er mwyn mynd i'r afael â'r anghenion meddygol a chymdeithasol. Mae anghenion rhieni/gofalwyr yn aml yn cael eu 'cuddio' gan allgáu cymdeithasol, cywilydd a'r rhwystrau i gael mynediad at wasanaethau. Mae ar y rhieni/gofalwyr angen cymorth yn eu rhinwedd eu hunain, i sicrhau bod eu lleisiau'n cael eu clywed a bod eu hanghenion emosiynol yn cael eu hasesu a'u cefnogi.

2. Ble mae'r rhieni/gofalwyr sy'n cael cymorth gan y GAT yn cael gwybodaeth i hybu llesiant cadarnhaol yng Nghonwy?

Mae yna wasanaethau cryf ar gyfer rhannu gwybodaeth a chefnogaeth ar draws Conwy. Mae lefel y gweithio aml-asiantaeth y mae'r gwerthusiad hwn wedi'i amlygu i'w ganmol. Mae hon yn dirwedd unigryw, y mae'n rhaid manteisio arni i sicrhau cefnogaeth gadarn a chyson i deuluoedd. Mae'r gefnogaeth aml-asiantaeth i'r GAT yn sylweddol ar draws asiantaethau. Eto, mae hon yn dirwedd unigryw. Mae hwn yn llwyfan delfrydol i wella a chefnogi datblygiad y rôl hon er mwyn gwella ymhellach lefel y wybodaeth, y cyngor a'r gefnogaeth a gynigir i deuluoedd ar draws Conwy.

3. Pa ffactorau sy'n cyfrannu at lesiant emosiynol, corfforol a chymdeithasol cadarnhaol ar gyfer y plant sy'n cael cymorth gan y GAT?

Y thema allweddol yma yw bod y cymorth ymarferol ac emosiynol a gynigir ac a roddir i rieni/gofalwyr gan y GAT yn gwella gallu rhieni i reoli straen dydd-i-ddydd, i lywio'r llwybrau cymhleth i gael mynediad at wasanaethau a rhoi sylw i'w hanghenion llesiant eu hunain. Disgrifiodd y rhieni/gofalwyr hyn eu bod yn aml yn teimlo wedi'u hallgáu'n gymdeithasol, ynysigrwydd cymdeithasol, stigma a chywilydd wrth geisio integreiddio yn eu cymunedau lleol. Roedd y grymuso a'r eiriolaeth person-ganolog a gynigir mewn modd pwrpasol gan y GAT wedi profi i fynd i'r afael â bwlch hirsefydlog mewn gwasanaethau. Mae'r canlyniadau i'r teuluoedd hyn wedi bod yn gadarnhaol o ran eu llesiant cyffredinol, gan eu cefnogi'n aml i fynd i'r afael â rhwystrau hirsefydlog ac i'w dileu. Disgrifiwyd y GAT yn glir hefyd fel rôl a oedd yn canolbwyntio ar ymarfer yn seiliedig ar gryfder, gan gynnig cymorth a oedd yn adeiladu ar alluoedd pob teulu.

4. Pa ffactorau sy'n rhwystro datblygiad llesiant emosiynol, corfforol a chymdeithasol cadarnhaol ar gyfer plant sy'n cael cymorth gan y GAT?

Roedd thema allweddol a ddaeth i'r amlwg o'r data yn canolbwyntio ar bedair prif elfen:

1. Effaith sylweddol cael gafael ar ddiagnosis ar gyfer eu plentyn yn sgil rhestr aros hir ar gyfer gwasanaethau lechyd, ar draws CAMHS a niwroddatblygiad;
2. Yr angen am systemau gwell i fynd i'r afael ag anghenion ymarferol e.e. anghenion tai, cael gafael ar fudd-daliadau, ac ati;
3. Y bylchau yn y dewis o wasanaethau cymorth penodol e.e. gofal seibiant;
4. Effaith COVID-19 ar fynediad at wasanaethau ac ynysigrwydd cymdeithasol.

5. Beth yw effaith yr ymyriadau llesiant a gynigir gan y GAT yng Nghonwy? &

6. Beth yw cryfderau a chyfyngiadau'r ymyriadau llesiant a gynigir gan y GAT yng Nghonwy?

Gan fod hon yn rôl newydd a roddwyd ar waith yn ystod cyfnod heriol pandemig byd-eang COVID-19, roedd cwrmpas rhai o'r ymyriadau y gellid eu darparu yn gyfyngedig e.e. gwaith grŵp. Er bod COVID-19 wedi bod yn rhwystr i raddau, mae yna hefyd sawl enghraifft allweddol yn y data o ffyrdd creadigol o weithio i barhau i gefnogi teuluoedd yn ystod cyfnod heriol. Fel argymhelliad allweddol o'r gwerthusiad hwn, y nod yw datblygu Pecyn Cymorth Llesiant i gasglu gwybodaeth allweddol ac amlinellu dewislen o ymyriadau i gefnogi ystod eang o anghenion teuluoedd sy'n defnyddio gwasanaethau. Mae hwn yn fwch yn y gwasanaeth ar hyn o bryd, gyda'r nod o gasglu'r wybodaeth ofynnol yn y Pecyn Cymorth er mwyn rhoi arweiniad cyson ar y rôl a'r ymyriadau a gynigir.

7. Beth yw effaith yr ymyriadau llesiant a gynigir gan y GAT yng Nghonwy? &

8. Beth yw gwerth a chost effeithiolrwydd yr ymyriadau llesiant a gynigir gan y GAT yng Nghonwy?

Bydd yr is-gwestiwn hwn yn cael ei archwilio ymhellach fel rhan o ddatblygiad y Pecyn Cymorth Llesiant.

9. Beth mae profiadau plant ag anabledd a'u teuluoedd yn ei ddweud wrthym am y canlyniadau llesiant a gyflawnwyd o ganlyniad i gael mynediad at y cymorth a gynigir gan y GAT?

Mae proffil cyffredinol anghenion y teuluoedd yn dangos yr heriau a wynebwr gan y teuluoedd hyn o ddydd i ddydd. Mae'r dadansoddiad o'r data yn triongli'n glir i gynnig darlun cadarn nid yn unig o effaith rôl y GAT, ond hefyd o botensial y rôl hon. Mae'r data cychwynnol yn datgelu effaith a chanlyniadau cadarnhaol i rieni/gofalwyr, yn enwedig o ran cymorth i gael mynediad at wasanaethau, llywio systemau cymhleth a chefnogi ymddygiadau cymhleth eu plentyn/plant.

10. Sut all plant ag anabledd a'u teuluoedd gael eu cefnogi'n well gan y GAT i ddatblygu eu canlyniadau llesiant?

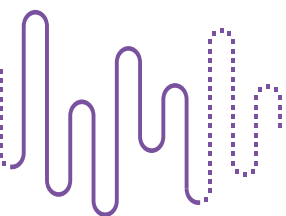
Mae'r ymateb i'r cwestiwn allweddol hwn yn canolbwyntio ar argymhell y canlynol: -

- Gwella datblygiad rôl y GAT ar draws CBSC trwy lunio cais am gyllid gyda'r nod o gynyddu capasiti. Dylai ffocws y cais fod ar ofyn am gyllid ar gyfer Gweithwyr Anabledd Teulu ychwanegol i gysylltu â strwythur y Canolfannau Teulu ar draws Conwy. Dylai ffocws y tîm newydd hwn fod ar ddatblygu cymorth cadarn i fynd i'r afael â llesiant cyffredinol teuluoedd â phlant ag anabledd ac anghenion ychwanegol, a datblygu gwasanaeth ataliol/llesiant cadarn sy'n canolbwyntio ar hyrwyddo ymyriadau sy'n canolbwyntio ar ddull presgripsiynu cymdeithasol a gwella canlyniadau llesiant. Amcan y tîm hwn fyddai gweithio'n agos gyda'r Tîm Anabledd i ddarparu cymorth i rai o'r teuluoedd a fyddai'n cael cymorth gan y tîm hwn ar hyn o bryd, er mwyn darparu mwy o gymorth ataliol.
- Datblygu Pecyn Cymorth Llesiant sy'n amlinellu dewislen o ymyriadau.
- Defnyddio offer SROI i fesur effaith defnyddio'r Pecyn Cymorth.

I gloi, mae Cyfranogwr 3 yn amlygu'n effeithiol sut mae'r GAT yn cael ei weld ar sail aml-asiantaeth.

I think you can see why I think this role is so important and why I wanted to take the time out- Cos I haven't got time for this conversation today, but I wanted to have this conversation today. I'm always trying to offer views and nobody's listening, so it's really lovely to have someone that's academically interested and hopefully fights the cause. (Cyfranogwr 3).

ARGYMHELLION, ALLBYNNAU A LLEDAENU

- Sefydlu achos busnes, llunio cais am grant i ddatblygu capasiti sy'n gysylltiedig â'r pum ardal ar draws Conwy i wella a datblygu rôl y GAT.
- Adroddiad gwerthuso terfynol a chrynodeb gweithredol, adroddiad hawdd ei ddarllen a chrynodeb gweithredol;
- Llunio a chyflwyno gweithdai lledaenu ar gyfer plant ag anabledd, eu teuluoedd, a gweithwyr proffesiynol er mwyn cyflwyno canlyniadau'r ymchwil;
- Llunio set o sioe sleidiau i gyd-fynd sy'n cyfleu canlyniadau'r adroddiad a chyhoeddi papur academiaidd pe bai'r canfyddiadau o ddiddordeb academiaidd;
- Cyfres o drydariadau, yn cyfleu canlyniadau'r gwaith, y gellir eu rhannu a'u defnyddio gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Conwy a Phrifysgol Bangor.
- Datblygu Pecyn Cymorth Llesiant ar gyfer gweithwyr proffesiynol, plant ag anabledd a'u teuluoedd;
- Argymhellion ar faterion gweithrediadol, ymyriadau llesiant: i'w cynnwys yn y Pecyn Cymorth Llesiant (ac adeiladu ar y modelau a gyflwynwyd yn yr adroddiad);
- Llunio cynllun hyfforddi i gefnogi gweithwyr proffesiynol i weithredu'r Pecyn Cymorth Llesiant a modelau ymarfer.

